

maidid 'romp' van amb l'esl. *motyka* = ll. *ligo*. En tot cas, res a veure en el ky. *maidd* 'xerigot de la mantega', que ve de *MESGO- (Pedersen, *VKeltGr.* I, 88). L'irl. mod. *meadar* 'manteguera', citat de primer per Baist, no sembla tenir cap antiguitat en irlandès (potser relacionat amb *meadh* 'hidromel?') — 17 Sembla que Rohlf's (*Homen. DAlonso* III, 274), després del meu article del DCEC, ja no s'oposa a l'origen proto-hispànic, si bé no abandona cert escepticisme; però a tort, en tot cas, dubta de la triple base -EKA/EIKA/EKKA (el mateix li va passar en exemples tan paral·lels com els casos de BRUIXA, de BRUC i de SUTJA, privant-li de trobar les solucions que després se'ns han imposat), i surt altre cop amb una vella comparació (que treu del tronat treball del pioner Goidanich, *BhZRPb.* v, 12), absolutament inadmissible, amb l'arabisme *talega/taleiga/taleca*: salta a la vista que és desorientador barrejar en aquestes qüestions mots d'evident origen àrab, on l'alternança s'explica en la forma més senzilla per les condicions del consonantisme semític.

Mantejar, manteleta, V. mantell

MANTELL, del ll. MANTELLUM id. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«—Pus tan cara cosa con aquesta nos volets trencar, diem-vos que us volem pendre—. E en açò no-y ac més paraules; éi levà-s en peus; e aquels qui eren ab Nòs --- desesmpararen a Nòs e a éi, e anaren-se-n al cap de la casa, e meteren mans als coutels, lurs mantels abraçats, e-ls perpunts vestits, e lexaren-nos sols ab éi; e --- éi volc metre ma a l'espaa, e Nòs tinguem-la ---», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 44, § 26, no hi ha cap raó per creure que designi un escut, encara que els cavallers possessin el mantell davant en actitud defensiva). A la Crònica designa també l'enginy de guerra, armat amb posts, amb què protegien llur avenç els assaltants i assetjants d'un fort: «--- de pendre Burriana --- Bn. G. d'Entença --- ac ses cledes --- e quant ac aguisat los mantels que féu fer a un maestre --- una nuyt --- exiren los sarraïns als mantels d'En B. G. d'E., en què estaven les cledes, revengren ab foc ---» (219, § 171, de nou 221, 302, 112, amb més detalls sobre aqueixa estructura).

Al S. XIII el trobem també com a gran peça d'abric en temps de pau; «e-ls frares puxen portar mantell de pluuia tot redon, de drap negre, ubert d'avant» en docs. de 1278 i 1288 (MiretS, *TempIH*, 362); «Nostre Senyor / --- / no cavalcant / --- / mas en polli / --- / anava 'n destre, / may portà --- màrrega / sobre los rebles: / los seus dexebles, / en loc de bast / --- / dotze-y posaran / los seus mantells: / segut sobre ells, / rey mansuet / ---», JRoig (*Spill*, 13129). Molta documentació antiga (i moderna) en el *DAG*.

De la història d'aquest mot i la seva família en llatí (i també en romànic) tracto en detall en el DCEC/DECH, als quals convé remetre: l'essencial és que 60

MANTELLUM i MANTELE són els antics en llatí, amb una diferència semàntica (tirant a 'mantell, abric' aquell, a 'tovalla, tovallola' aquest) no sempre observada; i que només MANTELLUM ha passat amb caràcter general a les llengües romàniques, mentre que MANTUS i MANTA, tardans en llatí, semblen ser-ne derivacions regressives, predominantment hispano-romàniques, afegint-hi la llengua d'oc en aquest, i l'italià en aquell, que Sant Isidor dóna com a propi dels *Hispani*; i hi ha bons arguments, tant per creure que siguin mots originàriament hispànics, probablement hispano-cèltics, com que siguin creacions itàliques, si bé afavorides, i més usades, pel llatí hispànic.

Aplicat a una espècie de botja (mata que sovint cobreix ampla extensió) és valencià: Sallent de Xàtiva (1962), Cavanilles, *Observ.* II, 336. De la forma fr. ant. *manteau*, prov. *manteu*, es prengué l'eclesiàstic *manteu* [1533; *AlcM*, *DAG*], «ROBES DE VESTIR: sotana --- gafets --- manteu: mantya, -ae», OPou (*Th. Pu.*, 308); «ni capellà sens manteu ni sotana, / ni cànter ni botitja foradada», CROS (*AdagesR*, 1736, 77); «y en funciones fora de la Seu, a altres Iglésies --- portan cotes y bonetes negres, y los demés individuos, capellans de la música i oficiales de Capítol, ab manteu 25 y sotana», B. de Maldà (*Excursions*, p. 11).

DERIVATS: *Mantellet* 'mantell de setge (supra)' [1309]: «partit, per los caps qui en les batayles seran posatz, los apareyls que ajatz, de combatre e d'esvesir lo mur, axí con gates, manteletz, bancs petgatz, pavezes, escales, eixades, pics, cayrels», 1309, en el pla d'una campanya contra Almeria amb base en els temples catalans de Llorca (Finke, *Acta Ar.* III, 215). *Manteller. Mantellós. Emmantellar* [no registrat fins al *DOrt.*, però ja molt usual en els escr. Renaix., sovint en Verd.]: «Mes ja, a l'incendi, roges, esclaten les muntanyes / --- / en rieron aurífers de virginal rossor / --- / així al treure florida lo romaní y la malva, / per la quintana 's vessa d'un buc rosada mel, / rihent, al deixondar-se lo sol darrera l'alba, / així emmantella rossa sa cabellera 'l cel» (1, 61d, si bé l'esbós de 1867 portava *aixís emmanta 'l cel*); *amantellar, -llat; amantell; desemmantellar; desmantellar; desmantellat*.

Manta [fi S. XIII], del ll. vulgar i tardà MANTA [fi S. VIII, en una epistola adreçada a Carlemany, i ja Probus, S. I d. C., usava MANTUS, -ŪS, com a femení], mot comú a les tres llengües hispano-romàniques (i oc. ant. *manta* 'espècie de mantell' ja freqüent): «eran mosques tan ben grosses e tan grans com una glan, e entraven per les narils als cavalls e devall, per lo ces, que no-y valien mantas ne tanques de cuyr, ne negun giny que fessen, que-ls ho poguessen vedar», Desclot (§ 160, *NCL*. v, 93.12); Muntaner, § 89; «en 1358, el castellà del castillo de Burriach recibía de los terratenientes, haces de paja —feys sive mantas de paylla—, almuds de cebada, huevos, café <ç>os y otros derechos semejantes», CaCandi (*MiscHiCat.* I, 14).

Des d'antic se'ns presenta aplicat figuradament: «suplic lo rei de pau / que-ns abric en la sua manta», Turmeda (*Divisió de Mall.*, *NCL.*, 142); «d'açò-m ve pia-